

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-61>

УДК 330.3

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

FINANCIAL SUPPORT OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

Даценко Антон Миколайович

аспірант,

Донецький національний університет економіки і торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4601-3172>

Datsenko Anton

Donetsk National University

of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan Baranovsky

У статті досліджено концепцію стійкого фінансового забезпечення підприємства, як умови сталого розвитку національної економіки України. Проаналізовано деякі підходи до інтерпретації базового поняття як наукової дефініції, визначено триєдину, інтегративно-структурну модель сталого розвитку, яка включає економічний, соціальний та екологічний аспекти. Наголошується що досягнення цілей сталого розвитку можливе за умови стабільного фінансового забезпечення підприємств. Зазначається, що фінансова стабільність підприємств залежить від системи зовнішніх та внутрішніх факторів, оцінюється в процесі моніторингу основних показників (гнучкості, адаптивності, платоспроможності, прибутковості); виявляється у рівнях (типах). Підкреслюється, що управління сталим фінансовим розвитком підприємств передбачає послідовність виконання запланованих дій та заходів реструктуризації, спрямованих на підвищення його показників, що відповідає глобальним цілям сталого розвитку національної економіки.

Ключові слова: сталий розвиток, національна економіка, фінансове забезпечення, фінансовий моніторинг, фінансовий потенціал.

The article explores the concept of sustainable financial support of an enterprise as a condition for sustainable development of the national economy of Ukraine. The author analyzes some approaches to the interpretation of the basic concept as a scientific definition, defines a triune, integrative and structural model of sustainable development, which includes economic, social and environmental aspects. The author emphasizes that achievement of the sustainable development goals is possible only if enterprises have stable financial support. It is noted that the financial stability of enterprises depends on a system of external and internal factors, is assessed in the process of monitoring the main indicators (flexibility, adaptability, solvency, profitability); it is manifested in levels (types). The mechanism for managing the sustainable financial development of an enterprise provides for the sequence of planned actions aimed at improving its performance, in particular: implementation of restructuring measures aimed at maximizing profitability; reduction of financial risks; rational use of enterprise resources; development of new, more advanced business models; integrated and competent approach to financial management; search for new financial sources; increase in marketing efficiency; issue of shares, etc. It is emphasized that the management of sustainable financial development of enterprises involves the sequence of planned actions and restructuring measures aimed at improving its performance, which is consistent with the global goals of sustainable development of the national economy. Only a comprehensive approach to financial support for the sustainable development of an enterprise will ensure the efficiency of its activities, which will allow it to successfully implement the defined strategy for the sustainable development of the national economy. Prospects for further research are a comprehensive analysis of the problem of financial support for sustainable development of an enterprise with the definition of a system of factors and mechanisms for its indication in the monitoring process.

Keywords: sustainable development, national economy, financial support, financial monitoring, financial potential.

Постановка проблеми. Недостатньо розвинена конкуренція національної економіки, спад промислового виробництва та наявність дефіциту виробничих потужностей, значно перешкоджають перспективному зростанню економіки, що іде в розріз із цілями глобального розвитку. Спостерігається тенденція зменшення фінансових ресурсів, банкрутство підприємств, погіршення фінансово-економічного клімату ведення бізнесу. У зв'язку з цим завдання нинішнього етапу розвитку національної економіки висуває особливі вимоги до фінансового забезпечення підприємств, вироблення стратегій та інструментів фінансового зростання, пошуку та ефективному використанню грошових фондів їх акумулюванню та примноженню. Стабільне функціонування підприємств пов'язано з постійною розробкою і впровадженням сучасних механізмів і стратегій фінансового забезпечення, що відповідає принципам сталого розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання сталого розвитку національної економіки висвітлено в працях як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників К. Кларка, Г. Брундтленда, Х. Дейлі, В. Андерсона, Л. Медоуз, Й. Шумперта, А. Печчеї, А. Вебера, С. Борщук, А. Бохан, Л. Довгань і т.д. Ролі фінансів у функціонуванні сталого розвитку підприємств у системі господарювання присвячені роботи Дж. Уільямса, М. Міллера, О. Кириленко, Н. Ковальчук, Т. Руснак, В. Опаріна, О. Романенко та ін..

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на достатню зацікавленість науковців, проблема потребує більш глибокого та системного аналізу, не лише з теоретичної але і практичної точки зору. Актуальними виявляються питання визначення теоретичних засад феномену фінансової стабільності відповідно до концепції сталого розвитку національної економіки, виявлення зовнішніх та внутрішніх чинників та механізмів її забезпечення; визначення рівня, структури, динаміки моніторингової процедури і основних показників фінансової стійкості підприємств як умови сталого розвитку економіки.

Формулювання цілей статті – визначити основні теоретичні засади проблеми фінансового забезпечення підприємств як умови сталого розвитку національної економіки

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція «сталого розвитку» винесла на обговорення громадськості недоліки

неконтрольованого економічного зростання і стосувалась глобальних процесів, що зачіпають інтереси всіх країн світу. Так, у 1987 році Міжнародна комісія з довкілля та розвитку в доповіді «Наше спільне майбутнє» заявила про необхідність якнайшвидшого впровадження в життя концепції «Сталого розвитку», відповідно до якої «...задоволення реальних потреб сьогодення не підриває здатність задовольняти власні потреби майбутніх поколінь...» [10, с. 174]. Більш детальний зміст концепції сталого розвитку було розкрито в одному з документів Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку під назвою «Порядок денний XXI століття», яка відбулася в 1992 р. в Ріо-де-Жанейро [1]. У цьому документі було зазначено, що «...до сьогодення моменту спостерігається такий стан, що принцип максимізації прибутку призводить до виснаження як природних, так і соціальних ресурсів, на яких базується виживання біологічних видів і добробут людей...» [10, с. 175]. У зв'язку з цим назріла необхідність перегляду сформованої парадигми економічного розвитку із дотриманням принципів стабільного фінансового забезпечення та екологічного збереження.

Відповідно до визначених стандартів окремі підприємства, корпорації стали активно впроваджувати ідеї соціальної відповідальності бізнесу та необхідності дотримання екологічних стандартів. Згодом дедалі більша кількість компаній стала заявляти про свою прихильність новій парадигмі, беручи на себе підвищені зобов'язання у вирішенні соціальних і екологічних проблем. Нині великі компанії, поряд із фінансовими звітами, щорічно надають інформацію про реалізацію програм соціально-економічного розвитку місцевих громад і територій; екологічні заходи; звіт про корпоративну соціальну відповідальність (КСВ), здоров'я та безпеку (звіт EHS).

Сталий розвиток підприємств дослідники розуміють як «...впровадження заходів по забезпеченню фінансової стійкості, конкурентоспроможності, ефективному функціонуванні на ринку, організації виробництва орієнтованого на зменшення шкідливих викидів в атмосферу, зниженню матеріаломісткості виготовлення продукції, покращенню робочих місць працівників та зростанню соціально-економічного добробуту» [7, с. 65]. Це процес збалансованої модифікації різних складових виробництва, спосіб функціонування підприємств за якого засадничі характеристики економічної системи залишаються постійними

протягом усього часу її розвитку, незважаючи на мінливу ринкову кон'юнктуру та ситуацію у світі. Сталий розвиток підприємства – діяльність, спрямована на оптимізацію та підтримку економічної, соціальної та екологічної сфер, у якому воно функціонує, з метою створення сприятливих умов для досягнення цілей бізнесу. Проте, сталий розвиток забезпечує не лише можливості підприємств пристосовуватися до динамічних умов середовища, але й продемонструвати стійку направленість до поступального збільшення виробництва з мінімізацією технологічних затрат. Його реалізація можлива лише за умови стабільного фінансового ресурсу підприємств з тенденцією до його зростання та накопичення.

В. Данилишин вважає, що сталий розвиток підприємств виявляється як безперервний процес приведення економічної системи підприємства у відповідність до вимог ринку, що виражається в забезпеченні конкурентоспроможності на основі зростання фінансового потенціалу [3]. Він забезпечується в умовах безперервного коригування значущих для підприємства показників (критеріїв), що характеризують економічну, соціальну, екологічну або інші складові діяльності підприємства, до рівня, який дає можливість максимально ефективно та довгостроково використовувати наявні ресурси без нанесення збитків природному середовищу й інтересам майбутніх поколінь [4]. На думку Л. Є. Довгань, аксіоматичним положенням сталого розвитку є «...концепція інтеграції соціально – економічних, фінансових та природних складових, що б сприяло підвищенню добробуту населення та збереженню екологічної безпеки» [4, с. 74]

Відповідно до концепції сталого розвитку, глобальні цілі виявляються у поєднанні трьох компонентів (триєдиний підсумок): економічного, соціального та екологічного, функціонування яких можливе лише за умови стійкого фінансового забезпечення підприємств.

Сталий економічний розвиток підприємств передбачає стабільність досягнутого фінансового стану, поряд із платоспроможністю, діловою активністю та рентабельністю (ефективністю) діяльності. На думку О. Кириленко фінансова стабільність розуміється як «...формування цільових грошових фондів суб'єктів господарювання у достатньому розмірі та їх ефективне використання» [5, с. 42]. О. Романенко фінансову стабільність визначає як «...покриття затрат за допомогою фінансових ресурсів, акумульованих

суб'єктами господарювання та їх стійке зростання» [9, с. 18].

Підтримання високого рівня фінансового стану передбачає формування високого економічного потенціалу суб'єкта господарювання, його здатність зберігати рівновагу своїх активів і пасивів, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику. Фінансова стабільність виступає як внутрішній параметр, що характеризує забезпеченість запасів відповідними фондами; є показником стану грошових ресурсів, що забезпечують розвиток підприємства переважно за рахунок власних коштів при збереженні своєчасного виконання зобов'язань, кредитоспроможності і мінімальному рівні підприємницьких втрат.

Ознаками фінансової стійкості підприємства виступають [6, с. 370]:

- гнучкість та адаптивність, як здатність підприємства протидіяти негативному впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на фінансово-економічні процеси функціонування;
- стабільність, як здатність зберігати безперервність процесів виробництва, збуту та фінансування;
- платоспроможність та інвестиційний потенціал, як здатність підприємства виконувати зовнішні та внутрішні фінансові зобов'язання, створювати фінансові передумови для реалізації проектів розвитку.

На основі аналізу економічної сутності фінансової стійкості підприємства, що доволі розгорнуто представлена в просторі економічного знання, науковцями було виокремлено ряд зовнішніх та внутрішніх чинників [5; 8].

До системи зовнішніх чинників належить:

- рівень конкуренції на світовому ринку, швидкість обороту готової продукції, що охоплюють сферу маркетингу та збуту;
- якість і вартість промислових ресурсів виробництва;
- доступність і різноманітність джерел фінансування;
- швидкість обороту дебіторської заборгованості;
- державна політика у сфері підтримки промислового виробництва.

До системи внутрішніх чинників належить:

- кваліфікація персоналу та його корпоративна культура;
- диверсифікація підприємства та його конкурентоспроможність;
- морально-психологічний клімат в організації;
- рівень виробничих і комерційних витрат;

- рентабельність продукції;
- платоспроможність підприємства, здатність своєчасно і в повному обсязі погашати свої платіжні зобов'язання.

Забезпечення сталого розвитку передбачає своєчасний моніторинг фінансового стану підприємства на основі застосування спеціальних інструментів, що враховують основні чинники фінансової стійкості, зокрема коефіцієнтного, матричного та балансового аналізу [6; 9].

Оцінювання фінансової стійкості пропонується проводити з використанням наступних коефіцієнтів: коефіцієнти фінансової гнучкості (адаптивності); коефіцієнти фінансової стабільності; коефіцієнти платоспроможності та інвестиційного потенціалу [5; 8]. Моніторинг фінансової стійкості відбувається через реалізацію наступних етапів:

1. Збір вихідної інформації за релевантними показниками фінансового стану підприємства з використанням фінансової звітності підприємства, відгуків кредиторів та партнерів підприємства.

2. Оцінка показників, що характеризують фінансову гнучкість і адаптивність, фінансову стабільність, платоспроможність та інвестиційний потенціал підприємства.

3. Визначення відхилення фактичних показників від їхніх еталонних значень, визначення вектора цільової зміни показників до значень оптимального рівня.

4. Розрахунок інтегрального показника та визначення типу фінансової стійкості підприємства, що проводиться на основі конверсії отриманих фактичних даних у бали.

Залежно від інтегрального показника фінансового аналізу визначається тип фінансової стійкості підприємства: нормальний (середнього рівня), не достатній (з ознаками дефіциту) і високий (з запасом пасивного та активного капіталу).

Основними ознаками середнього рівня фінансової стійкості виступає збалансована структура активів і пасивів, поточна фінансова гнучкість, стабільність, платоспроможність, прийнятний потенціал інвестиційного розвитку. Переважна частина фактичних значень фінансово-економічних показників моніторингу відповідає оптимальному (нормативному) рівню.

Недостатній рівень фінансової стійкості свідчить про ознаки дефіциту фінансових потужностей; високий рівень виробничих і комерційних витрат з ускладненням їх своєчасного поповнення; використання резервного та додаткового капіталу.

Високий рівень фінансової стійкості (з запасом пасивного та активного капіталу) відображає високостабільний фінансовий стан, фінансову гнучкість, стабільність, платоспроможність, потужний потенціал інвестиційного розвитку. Більша частина фактичних, фінансово-економічних індикаторів перевищує нормативні значення. Спостерігається позитивна динаміка прибутків, зростання обсягу виробничо-господарської діяльності, підвищення заробітної платні працівників.

Потенціал підвищення фінансової стійкості підприємства повинен відбуватися за рахунок здійснення стратегічних змін. Механізм управління сталим фінансовим розвитком підприємства передбачає послідовність виконання запланованих дій, спрямованих на підвищення його показників, зокрема: впровадження заходів реструктуризації, орієнтованих на максимізацію рівня рентабельності; зменшення фінансових ризиків; раціональне використання ресурсів підприємства; розробку нових, більш досконалих бізнес-моделей; інтегрований та компетентний підхід до управління фінансовим забезпеченням; пошук нових фінансових джерел; підвищення ефективності маркетингу; випуск акцій і т.д. Лише комплексний підхід до фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства, забезпечить ефективність його діяльності, що дозволить успішно реалізувати визначену стратегію сталого розвитку національної економіки.

Висновки. Сталий розвиток національної економіки, як актуальна задача і глобальний виклик, передбачає наявність збалансованого зв'язку в системі «людина – природа», що функціонує за умови досягнення високого рівня життя населення, ефективної, процвітаючої економіки та збережених ресурсів. Досягнення мети сталого розвитку національної економіки має комплексний характер і передбачає стабільність досягнутого фінансового стану підприємств. Фінансова стабільність підприємств виступає як внутрішній параметр ефективності виробничої діяльності; оцінюється в процесі моніторингу основних показників (гнучкості, адаптивності, платоспроможності, прибутковості); виявляється у рівнях (типах) фінансової стійкості підприємств. Управління сталим фінансовим розвитком підприємств передбачає послідовність виконання запланованих дій спрямованих на підвищення його показників, що відповідає глобальним цілям сталого розвитку національної еконо-

міки. Перспективи подальших досліджень полягають у комплексному аналізі проблеми фінансового забезпечення стійкого розвитку підприємства з визначенням системи чинників та механізмів його індикацій в процесі моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борщук С. С., Загорський В. М. Концепція сталого розвитку і проблеми оптимізації економічних систем. *Регіональна економіка*. 2005. № 3. С. 113–119.
2. Бохан А. В. Ефективне екологічне підприємництво – запорука сталого розвитку. *Екологічний менеджмент*. 2006. С. 67–71.
3. Данилишин В. М. Розроблення національних стратегій сталого розвитку : корисний досвід для України. *Механізми регуляції економіки*. 2008. № 3 (2).
4. Довгань Л. Є. Сучасні аспекти сталого розвитку машинобудівних підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2008. № 3 (3). С. 71–83.
5. Кириленко О. Фінанси: теорія та вітчизняна практика. Тернопіль : Астон, 2002. 212 с
6. Ковальчук Н. О. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 11. С. 368–371.
7. Малик І. П., Вецко Т. М. Механізм забезпечення сталого розвитку підприємств України. Сучасні підходи до управління підприємством: зб. тез ІХ Всеукраїнської наук.-практ.конф., м. Київ, 12 квіт. 2017 р. Київ, 2017. С. 64–69.
8. Опарін В. Фінанси : загальна теорія : навч. посібник. [3-тє вид., доп. і перероб]. Київ : КНЕУ, 2002. 240 с
9. Романенко О. Фінанси: підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
10. Філіпішина Л. М. Еволюція концептуальних підходів до формування стратегії сталого економічного розвитку промислових підприємств. *Вісник Приазовського Державного технічного університету. Серія : Економічні науки*. 2017. Вип. 34. С. 172–180.

REFERENCES:

1. Borschuk S. S., Zagorsky V. M. (2005) Kontseptsiiia staloho rozvytku i problemy optymizatsii ekonomichnykh system [Concept of sustainable development and problems of optimization of economic systems]. *Regional economy*, vol. 3, pp. 113–119.
2. Bohan A. V (2006) Efektyvne ekolohichne pidpriemnytstvo – zaporuka staloho rozvytku [Effective environmental entrepreneurship is the key to sustainable development]. *Environmental Management*, pp. 67–71.
3. Danilishin B. M. (2008) Rozroblennia natsionalnykh stratehii staloho rozvytku: korysnyi dosvid dlia Ukrainy [Developing national sustainable development strategies: a useful experience for Ukraine]. *The mechanism of regulation of the economy*, vol. 3 (2), pp. 214–218.
4. Dovgan L. E. (2008) Suchasni aspekty staloho rozvytku mashynobudivnykh pidpriemstv [Modern aspects of sustainable development of machine-building enterprises]. *Economics and management of enterprises of machine-building industry: problems of theory and practice*, vol. 3 (3), pp. 71–83.
5. Kyrylenko O. (2002) *Finansy : teoriia ta vitchyzniana praktyka* [Finance: theory and national practice]. Ternopil : Aston, 212 p. (in Ukrainian)
6. Kovalchuk N. O. (2016) Finansova stiikest vitchyznianskykh pidpriemstv yak peredumova yikh stabilnoho funktsionuvannia [Financial stability of domestic enterprises as a prerequisite for their stable functioning]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 11. pp. 368–371.
7. Malyk I. P., Vetsko T. M. (2017) Mekhanizm zabezpechennia staloho rozvytku pidpriemstv Ukrainy. [A mechanism for ensuring sustainable development of Ukrainian enterprises.] *Suchasni pidkhody do upravlinnia pidpriemstvom: zb. tez IX Vseukrainskoi nauk.-prakt.konf.*, m. Kyiv, 12 kvit. Kyiv, pp. 64–69. (in Ukrainian)
8. Oparin V. (2002) *Finansy : zahalna teoriia : navch. posibnyk* [Finance: general theory : study guide]. Kyiv : KNEU, 240 p. (in Ukrainian)
9. Romanenko O. (2006) *Finansy: pidruchnyk* [Finance: a textbook]. Kyiv : Tsentri navchalnoi literatury, 312 p. (in Ukrainian)
10. Filipishyna L. M. (2017) Evoliutsiia kontseptualnykh pidkhodiv do formuvannia stratehii staloho ekonomichnoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv [Evolution of conceptual approaches to the formation of a strategy for sustainable economic development of industrial enterprises]. *Visnyk Pryazovs'koho Derzhavnoho tekhnichnoho universytetu Seriiia : Ekonomichni nauky*, vol. 34, pp. 172–180.